

О.О. Приймук
аспірант кафедри психології,
Київський національний
торговельно-економічний університет

Ефективність впливу корекційно-тренингової програми на розвиток мотиваційного компоненту як складової професійно важливих якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу

У статті представлені результати порівняльного аналізу показників мотиваційного компоненту контрольної (КГ) і експериментальної груп (ЕГ) студентів. Доведена ефективність розвитку мотиваційної сфери у структурі професійних якостей майбутніх фахівців ресторанного бізнесу (РБ). Автором статті з'ясовано позитивний вплив корекційно-тренингової програми на мотиваційний компонент студентів в процесі їх освітньо-професійної діяльності, про що свідчать високі рівні сформованості мотивів вибору професії з переважанням в ієрархії внутрішніх позитивних і соціальних мотивів, із суттєвим рівнем розвитку мотивації до успіху майбутніх фахівців ресторанного бізнесу.

Ключові слова: мотивація, ефективність, корекційно-тренингова програма, професійні якості, фахівець.

О.А. Приймук
аспірант кафедри психології,
Киевский национальный
торгово-экономический университет

Эффективность влияния коррекционно-тренинговой программы на развитие мотивационного компонента как составляющей профессионально важных качеств будущих специалистов ресторанного бизнеса

В статье представлены результаты сравнительного анализа показателей мотивационного компонента контрольной (КГ) и экспериментальной групп (ЭГ) студентов. Доказана эффективность развития мотивационной сферы в структуре профессиональных качеств будущих специалистов ресторанного бизнеса (РБ). Автором статьи установлено положительное влияние коррекционно-тренинговой программы на мотивационный компонент студентов в процессе их образовательно-профессиональной деятельности, о чем свидетельствуют высокие уровни сформированности мотивов выбора профессии с преобладанием в иерархии внутренних положительных и социальных мотивов, с существенным уровнем развития мотивации к успеху будущих специалистов ресторанного бизнеса.

Ключевые слова: мотивация, эффективность, коррекционно-тренинговая программа, профессиональные качества, специалист.

О. Pryymuk
graduate student of psychology
Kyiv National Trade and Economic University

Efficiency exposure correction and training program for the development of the motivational component as part of professionally important qualities of future specialists of restaurant business

The results of comparative analysis of indicators motivational component control (CG) and experimental group (EG) students. Proved the effectiveness of motivational sphere in the structure of professional skills of future professionals of the restaurant business (RB). The author of the article found positive effect remedial training program for students motivational component in their educational and professional activity, indicating high levels of motivation choose a profession dominated by positive internal hierarchy and social reasons of substantial level of motivation to the success of future specialists restaurant business.

Key words: motivation, efficiency, remedial training program, professional quality expert.

Постановка проблеми

Незважаючи на значну кількість випускників вищих і середніх професійно-освітніх закладів ресторанні підприємства мають дефіцит у кваліфікованих кадрах. За експертними даними недобір робітників середньої ланки на підприємствах галузі досягає майже 50%, вищої – майже 90%. Причини такої ситуації поряд з іншими виявляються у недостатньому рівні професійної підготовки та низькому рівні мотивації до діяльності. Відомо, що ефективність професійної діяльності на 50% залежить від мотиваційного компоненту, на 40% – від рівня розвитку професійно важливих якостей (ПВЯ) і на 10% – від особливостей індивідуального стилю діяльності.

Тому формування ПВЯ, вивчення і розвиток мотиваційного компоненту під час освітньо-професійної діяльності майбутніх фахівців у ВНЗ є актуальним і потребує психологічного втручання і корекції.

Аналіз останніх джерел і публікацій

Психологічні аспекти ПВЯ у сфері «людина–людина» свого часу вивчали такі

вчені, як: М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Карамушка, М. Корольчук, С. Максименко, В. Мерлін, В. Моляко, К. Платонов, В. Самойлов, І. Сингаївська. Підвищення якості професійної освіти у підготовці фахівців готельно-ресторанної справи стали предметом уваги таких науковців, як М. Бойко, І. Зоріної, П. Карпенка, М. Кравченка, С. Мельниченко, Т. Ткаченко.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Процес формування мотиваційного компоненту як важливого елемента становлення і розвитку особистості в професіогенезі є актуальним у системі освітньо-професійної діяльності майбутнього фахівця ВНЗ, оскільки цей процес спрямовано на позитивний розвиток природної мотивації щодо особистісного зростання, розвитку соціальних контактів, групової незалежності та самореалізації. Загалом, незважаючи на численні напрацювання вітчизняних і зарубіжних науковців в галузі розвитку мотиваційного компоненту особистості, в загальній проблематиці залишаються практично нерозробленими особливості розвитку мотивації в профе-

сіогенезі конкретної професії і, зокрема, фахівців РБ. Тому автор статті особливу увагу звернула на вивчення мотивів підприємництва, показників сформованості мотивів вибору професії і визначення рівнів розвитку мотивації до успіху майбутніх фахівців ресторанного бізнесу.

Формування цілей статті

Мета статті – визначити ефективність впливу корекційно-тренінгової програми (КТП) на розвиток мотиваційного компоненту ПВЯ майбутніх фахівців РБ.

Виклад основного матеріалу дослідження

У статті представлено аналіз показників мотиваційного компоненту ПВЯ майбутніх фахівців після впливу КТП в експериментальній групі у порівнянні з контрольними і початковими вимірами. Виходячи з мети і завдань роботи, дослідження проводилося зі студентами першого, другого, третього, четвертого і п'ятого курсів двічі на рік, розподілених на контрольну і експериментальну групи.

У дослідженні використано комплекс інформативних показників методик і завдяки факторному аналізу визначено один з провідних факторів у структурі ПВЯ майбутніх фахівців РБ, який названо мотиваційним (F-2).

Комплекс методик, за яким визначено ефективність впливу КТП на мотиваційний фактор включає: «мотиви підприємництва» (Л. Карамушка, Н. Худякова, 2011), «мотиви вибору професії» (В. Семиченко, 2004) та «мотивацію до успіху» Т. Елерса.

Порівняльний аналіз показників шкал мотивів підприємництва показав, що в КГ першокурсників за ієрархією переважають опосередковані мотиви, що потребує психологічної корекції з перевагою на безпосередні мотиви. З'ясовано, що у КГ першокурсників на перших позиціях знаходяться: 1) мотиви соціальних контактів та групової незалежності ($14,27 \pm 1,78$); 2) мотиви самореалізації ($13,93 \pm 2,17$); 3) мотиви поваги та самоповаги ($13,49 \pm 1,76$); 4) мотиви вимушеності ($13,11 \pm 1,48$).

Водночас безпосередні мотиви займають в ієрархії з 5 по 8, а саме відповідно: 5) мотиви комерційного успіху; 6) мотиви ініціативи та активності; 7) мотиви свободи і незалежності; 8) мотиви інноваційності та ризику. Особливістю початкових результатів в експериментальній групі студентів є те, що третє і четверте місця в ієрархії посіли, відповідно, мотив ініціативи та активності (3), мотив свободи і незалежності (4). Отже, для досягнення позитивного результату необхідно продовжувати психокорекційну роботу у відповідності до плану формуючого експерименту, в якому акцент на 3, 4 та 5 курсах зроблено на мотиваційну та особистісну сферу.

Аналіз результатів показав, що у подальшому суттєві найбільші зміни позитивного плану в мотиваційній сфері під впливом КТП відбуваються у студентів ЕГ, починаючи з четвертого курсу, і особливо на п'ятому. Так, в експериментальній групі 5 курсу на перших позиціях в ієрархії мотивів підприємництва знаходяться безпосередні мотиви, показники яких, як у порівнянні з КГ студентів, так і початковими результатами, мають істотні позитивні відмінності, що свідчить про ефективність використання КТП в системі психологічного супроводу майбутніх фахівців ресторанного бізнесу.

Встановлено, що перший мотив підприємництва – мотив комерційного успіху – за ієрархією має вагу в $17,75 \pm 1,99$, що у порівнянні з початковими результатами ЕГ $13,04 \pm 1,98$ і КГ $15,01 \pm 1,72$ є статистично достовірною відмінністю і свідчить про ефективність застосування КТП.

Другий мотив за ієрархією – мотив свободи і незалежності – зафіксовано на рівні $17,31 \pm 1,83$, що перевищує початкові результати на 4,5 б. в експериментальній групі і в контрольній – на 3,4 б. (при $p < 0,05$).

Мотив інноваційності та ризику виявився у студентів ЕГ на третьому місці. Результат 17,02 б. у студентів ЕГ суттєво перевищує початкові і контрольні показники (на 4 б.-4,8 б., при $p < 0,05$).

Четвертим за ієрархією мотивів під-

приємництва у студентів ЕГ визначено мотив ініціативи та активності з показником $16,44 \pm 1,77$, який на $3,53$ б. перевищує контрольні виміри і на $3,47$ б. початкові (при $p < 0,05$).

Група опосередкованих мотивів під впливом КТП в ЕГ теж зазнала істотних позитивних змін. Так, на 5 місці за ієрархією мотивів підприємництва і оцінкою $16,01 \pm 1,73$ виявились мотиви самореалізації, що на $1,88$ б.- $2,08$ б. більше, ніж у контрольних і початкових вимірах (при $p < 0,05$).

Встановлено, що на 6 місці виявились мотиви поваги та самоповаги з результатом $14,97 \pm 1,59$, що суттєво вище, ніж початкові і контрольні результати, відповідно $11,04 \pm 1,44$, $13,49 \pm 1,76$ (при $p < 0,05$).

З'ясовано, що у студентів ЕГ після використання КТП виявився мотив соціальних контактів та групової незалежності з показником на рівні $14,01$ б., що суттєво відрізняється від початкового результату – $13,01$ б. (при $p < 0,05$).

На 8 місці і в КГ, і в ЕГ виявився мотив вимушеності ($9,01$ б.), який у порівнянні з контрольними вимірами і початковими результатами виявився істотно нижчим, відповідно на $1,0$ б. і $4,1$ б. (при $p < 0,05$).

Таким чином доведено ефективність КТП у студентів ЕГ і встановлено за аналізом результатів дослідження мотиваційного компоненту ПВЯ, що у випускників ЕГ безпосередні мотиви посідають в ієрархії вищі місця, ніж опосередковані.

Рівень сформованості мотиваційного компоненту у структурі ПВЯ майбутніх фахівців РБ та ефективність впливу КТП на цей надзвичайно важливий фактор, окрім ієрархії «мотивів підприємництва», вивчався і за допомогою методики «мотиви вибору професії». Методика спрямована на визначення домінуючих мотивів вибору професії – внутрішніх індивідуально значущих, внутрішньо соціально значущих, зовнішніх позитивних та зовнішніх негативних.

Аналіз показників зовнішніх і внутрішніх мотивів вибору професії показує певні особливості їхніх проявів в ЕГ і КГ студентів. Так, для КГ притаманні переважно

зовнішні позитивні з наявністю середньо виражених зовнішніх негативних мотивів та середньо виражених внутрішніх індивідуально значущих та соціально значущих мотивів. Істотна перевага у структурі мотивів вибору професії зовнішніх позитивних і наявність зовнішніх негативних і незначні позитивні зміни у студентів є прямим показанням до застосовування психологічних методів корекції і мотивації у майбутніх фахівців РБ.

Встановлено, що в ЕГ студентів після впливу КТП суттєво збільшується показник внутрішніх індивідуально значущих мотивів з $16,8$ б. до $21,8$ б. після першого тренінгу мотиваційної спрямованості, до $23,8$ та $24,8$ балів після наступних психологічних впливів (при $p < 0,05$). Такі позитивні зміни поряд з тим, що зазначені показники в КГ на $2,1$ б.- $4,4$ б. (при $p < 0,05$) нижчі від показників ЕГ, свідчать про позитивний вплив КТП на мотиваційний компонент обстежуваних.

З'ясовано, що поряд із внутрішніми індивідуально-значущими мотивами істотні позитивні зміни зазнали і внутрішні соціально-значущі мотиви. Так, цей показник в ЕГ після впливу КТП досяг рівня $23,1$ б., що у порівнянні з початковими на $7,0$ б. більший (при $p < 0,05$). Починаючи з 3 і 4 років навчання, коли відбувалися цілеспрямовані тренінги оптимізації мотиваційної сфери, показник внутрішніх соціально-значущих мотивів перевищував початкові виміри на $3,2$ б.- $5,2$ б. (при $p < 0,05$), що свідчить про ефективність розвитку мотиваційної сфери у студентів ЕГ.

Визначено, що показники зовнішніх позитивних мотивів мають свої певні особливості як в КГ, так і ЕГ. У студентів ЕГ і КГ цей показник уже на початковому періоді навчання виражений на достатньо високому рівні – $20,9$ б.- $21,9$ б. і на заключному періоді навчання показники обох груп зазнають теж достатньо суттєвих позитивних змін: до $22,0$ б.- $22,4$ б.

Нами встановлено, що у контрольній групі студентів показники зовнішніх негативних мотивів суттєво знижуються з першого до п'ятого року навчання – з $12,4$

б. до 5,3 б., що, з одного боку, свідчить про позитивний вплив навчально-виховного процесу майбутніх фахівців, а з іншого – про необхідність цілеспрямованої психологічної допомоги в початковий період навчання студентів.

Достатньо високий рівень зовнішніх позитивних мотивів у студентів ЕГ свідчить про те, що КТП сприяла розв'язанню власних проблем, усвідомленню можливостей кар'єрного зростання і престижу професії, тобто зростанню мотивів, заради яких людина вважає за необхідне докласти свої зусилля і досягти мети.

Досить переконливо про позитивний вплив КТП на мотивацію студентів ЕГ свідчить початкове зниження, а потім відсутність зовнішніх негативних мотивів, які виявляються у впливах на особистість шляхом тиску, покарання, критики, осуду й інших санкцій негативного характеру.

Аналіз рівня сформованості мотивів вибору професії у майбутніх фахівців РБ у відсотках від загальної кількості опитаних показав наступне. Так, мотиви вибору професії у випускників ЕГ сформувалися переважно на високому рівні – 70%, у КГ студентів – 56% і у першокурсників – 40%. Середній рівень мотивів вибору професії визначено у 30% студентів ЕГ, студентів КГ – 35% і у першокурсників – 38%. Низький рівень притаманний 22% першокурсників і 9% випускникам КГ.

Це свідчить про те, що КТП сприяла розвитку мотиваційної сфери у студентів ЕГ і вони керуються внутрішніми (інтровертованими) мотивами вибору професії з повною відсутністю зовнішніх негативних мотивів.

Наступним кроком у визначенні ефективності розвитку мотиваційної сфери під впливом КТП у нашому дослідженні стало визначення спрямованості на мотивацію до успіху за допомогою «методики діагностики особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса.

Особливістю показників мотивації до успіху КГ студентів виявилось те, що у першому обстеженні у першокурсників зафіксовано низький рівень мотивації до успіху (10,42 б.), і в подальшому, під впли-

вом освітньо-професійної діяльності та виховного процесу, рівень цього показника хоча і підвищився до 11,41 б., але залишився на низькому рівні. Суттєвого підвищення в процесі професійної підготовки показник мотивації до успіху сягнув лише середнього рівня (15,21 б.-15,44 б., при $p < 0,05$). Такі нерівномірні коливання і на 3 курсі у студентів КГ до низького рівня є прямим показанням до застосування КТП з метою оптимізації мотиваційної сфери студентів. В експериментальній групі студентів у процесі застосування різних тренінгових вправ уже після перших психологічних впливів суттєво підвищився рівень мотивації до успіху у студентів ЕГ – з 10,42 б. до 13,41 б., що стабільно фіксувалося вже у межах середнього рівня – 13,41 б.-13,51 б. (при $p < 0,05$). У подальшому успішність мотиваційного тренінга на 3 і 4 роках навчання зумовила помірно високий рівень мотивації до успіху – 17,94-17,36 б., а подальша психологічна допомога призвела до дуже високого рівня – 21,45 б.-22,96 б. (при $p < 0,05$ як з початковим, так і контрольним результатом).

Отже, результати порівняльного аналізу КГ і КГ вказують на позитивний ефект розвитку мотивації до успіху психологічними методами, про що свідчать достовірні позитивні зміни підвищення показників у студентів ЕГ з низького до помірно високого і дуже високого.

Висновок

На підставі аналізу результатів мотиваційного компоненту визначено ефективність розвитку мотиваційної сфери у структурі ПВЯ майбутніх фахівців ресторанного бізнесу. Доведено, що після використання КТП у студентів ЕГ у порівнянні з контрольними і початковими вимірами виявилися професійно значущі безпосередні мотиви комерційного успіху, свободи і незалежності, інноваційності та ризику і мотиви ініціативи та активності.

З'ясовано, що за рівнем сформованості мотивів вибору професії у майбутніх фахівців РБ у студентів ЕГ після цілеспрямованої психокорекційної роботи високий рівень сформованості мотиваційної сфери

спостерігається у 70%, середній – у 30%. При цьому у структурі мотивів суттєво переважають внутрішні (інтровертовані) соціальні і особливо значимі мотиви. На

достатньому рівні виявлено зовнішні позитивні мотиви і відсутні з 3 року навчання зовнішні негативні мотиви. Що підтверджує ефективність проведеної психологічної роботи зі студентами ЕГ.

Література

1. Карамушка Л.М. Мотивація підприємницької діяльності: монографія / Л.М. Карамушка, Н.Ю. Худякова. – К. – Львів: Сполом, 2011. – 208 с.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 536 с.
3. Підприємництво: психологічні, організаційні та економічні аспекти: навч. посіб. / С.Д. Максименко, А.А. Мазаракі, Л.П. Кулаковська Т.Ю. Кулаковський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 720 с.
4. Сучасні концепції, передумови та перспективи розвитку підприємств України / М.Г. Бойко. Під заг. ред. К.Ф. Ковальчука. – ІМА-прес, 2012. – С. 29-42.
5. Iryna Syngaivska. Corporate culture as a mean of motivational work with personnel / Knowledge // International Journal Scientific and applicative papers, Macedonia. – Vol. 1, 2. – 2014. – С. 168-172.